

льність оперативно-розшукова, контррозведувальна, часткова шукова (детективна) / Авт. сост. проф. А.С. Шумилов. М., 2000. 4. Шумилов А. Ю. Основи уголовно-правової оцінки шукової інформації: Монографія. М., 2000. 5. Курс вищої управлінської освіти персоналу / Под ред. Михеева В.П. М., 1993. 6. Советський енциклопедичський словарь. М., 1981. 7. Кудрявцев В. Н Общая теория квалификации преступлений. 2-е изд., пераб. и доп. М., 1999.

Надійшла до редакції 03.09.01

Д.О. Штанько

ЗАГАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ПО СКОРОЧЕННЮ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИКІВ І ЗЛОВЖИВАННЯ НИМИ

Поширення наркотизму в Україні трансформувалося останнім часом в проблему, яка набула значного соціального, економічного, психологічного, біологічного та криміногенного впливу на життя суспільства. Наразі спеціалісти з питань наркотизму дають однозначні висновки, які полягають в тому, що розповсюдження наркоманії на території України набуло епідемічного характеру. Нестабільність у суспільстві, зниження життєвого рівня, ріст безробіття, втрата частиною громадян моральних орієнтирів створюють умови для наркотизації населення й збільшення тісно пов'язаної з нею наркозлочинності.

Проблема наркоманії не може бути вирішена тільки шляхом застосування репресивних заходів, отже вона потребує профілактичного підходу, який в свою чергу вимагає наукового вивчення стану наркотизації в Україні, практичних дій на основі наукових висновків та пропозицій.

У результаті узагальнення багаторічного досвіду боротьби зарубіжних країн з наркоманією і незаконним обігом наркотиків світове співтовариство прийшло до висновків, зафіксованих в документах ООН, які зводяться до того, що протидія цим явищам повинна бути збалансована за багатьма напрямками, основними з яких, є: скорочення незаконного попиту на наркотики, скорочення незаконної пропозиції наркотиків, роз'яснювальна робота з населенням [1].

В основі цього підходу лежить поняття наркоманії як зловживання, так і нелегальний обіг наркотиків, що являють собою взаємопов'язані та взаємобумовлені явища.

При цьому необхідно зосередження зусиль не тільки на протидії незаконному виробництву та обігу наркотиків, виявленні й покаранні винних осіб, але й на лікуванні, реабілітації наркоманів, попередженні втягування в початкове вживання нових груп населення, запобіганні скоєнню злочинів в сфері незаконного обігу наркотиків. Існує ще така сторона проблеми, як та, що профілактика правопорушень більш доцільніша, гуманна, але потребує більше коштів, ніж розкриття вже скоєних злочинів і перевиховання правопорушників.

Концепція державної політики по контролю за наркотиками в Україні розглядається як один із пріоритетних напрямків державної політики.

Профілактична діяльність зловживання наркотичними речовинами й інших правопорушень у сфері незаконного обігу наркотиків традиційно поділяється на дві частини:

1) загальна профілактика, основним змістом якої є заходи по виявленню та усуненню причин та умов, які сприяють виникненню й скоєнню протиправних діянь і немедичному вживанню наркотиків;

2) індивідуальна профілактика відносно конкретних осіб, які ведуть антисоціальний спосіб життя, вчиняють правопорушення, пов'язані з наркотиками, або осіб, які перебувають у групі «ризик» чи зловживають наркотичними речовинами [2].

Причини та умови, які сприяють вчиненню правопорушень, пов'язаних із наркотиками та зловживання ними, мають місце в багатьох сферах суспільного життя, економіці, політиці, культурі, праві, медицині, освіті, духовності кожної людини та ін. У зв'язку з цим виявлення та усунення передбачають комплексний підхід за участю широкого кола державних установ і відомств, політичних, релігійних та громадських організацій.

Складовою частиною такої роботи є цільова діяльність служб і підрозділів ОВС, а точніше проведення заходів, направлених на:

- виявлення й усунення причин та умов, які сприяють скоєнню правопорушень з наркотиками, зловживань ними тощо;

- забезпечення оперативного-профілактичного нагляду за особами, які мають нахил до скоєння таких злочинів;

- здійснення контролю над процесом законного виробництва, зберігання, транспортування, реалізації й використання наркотичних речовин.

Отже, дивлячись на проблему наркотизму в Україні як на широкомасштабну, потрібно зачепити питання всіх сторін загально профілактичної діяльності ОВС як методу вирішення проблеми наркотизації населення на всій території держави.

Неодмінною умовою профілактичної діяльності органів внутрішніх справ є тісна взаємодія з іншими суб'єктами профілактики.

Слід пам'ятати, що в 1998 р. ООН прийняла Декларацію про керівні принципи скорочення попиту на наркотики, в якій були визначені заходи боротьби з поширенням наркотизму, основними з яких, є: попередження вживання наркотиків і зменшення небезпечних наслідків зловживання ними.

У цьому зв'язку загальна профілактика зловживання наркотиками з боку органів внутрішніх справ містить в собі виявлення специфічних криміногенних обставин, що сприяють утягненню населення в немедичне вживання наркотичних, психотропних та сильнодіючих речовин, з наступним проведенням заходів по припиненню чи зменшенню впливу цих детермінант [3].

Виявлення причин та умов, що сприяють розвитку попиту на наркотики, досягається узагальненням аналізу правопорушень, пов'язаних з наркотиками та наркоманією, інших детермінант, які мають відношення до цієї

проблеми, які стали відомими органам внутрішніх справ, в конкретному регіоні за конкретний період часу. Важлива інформація про наркоманів – дорослих, позбавлених батьківських прав і їх дітей; порушення трудового законодавства, які мають відношення до наркоманії чи токенкоманії. Такий аналіз – узагальнення складає інформаційну базу для планування необхідних цільових загальнопрофілактичних заходів.

У разі виявлення чинників, що сприяють розповсюдженню наркоманії, протидія, яка виходить за рамки функціональних обов'язків органів внутрішніх справ, інформація повинна направлятися в органи влади та управління, установи, компетенція яких дозволяє справити необхідний профілактичний вплив.

Формування громадської думки щодо відвернення від наркотиків досягається способом роз'яснювальної роботи серед населення про необхідність дотримуватись антинаркотичного законодавства, про правові наслідки його порушення, шкоду від зловживання наркотиків.

Роз'яснювальна робота повинна проводитися такими способами:

1) регулярні зустрічі й бесіди з різними групами населення (аудиторія може формуватися за віковими, статевими, територіальними, професійними, соціальними та іншими ознаками);

2) розповсюдження посібників, буклетів, листівок, плакатів та іншої літератури про шкідливість наркотиків;

3) виступи в засобах масової інформації;

4) методична допомога педагогічним колективам шкіл, інших навчальних закладів із питань прояснення наркоситуації, організація антинаркотичної пропаганди серед молоді;

5) інформування представників територіальної, політичної, законодавчої, судової влади, керівників громадських, політичних та релігійних організацій про наркоситуацію і заходи, які застосовуються органами внутрішніх справ у боротьбі з незаконним обігом наркотичних речовин;

6) участь у проведенні конференцій, зборів, анкетування для виявлення ставлення окремих соціальних груп до проблеми ефективності антинаркотичних заходів.

Підготовка до проведення виступів, бесід повинна будуватися відповідно до конкретної аудиторії. Рамки антинаркотичної пропаганди та загальної профілактики в цілому не можна обмежувати тільки групами ризику, тобто найбільш уразливими для наркотизації категоріями населення, до яких, як правило, належать молодь, безробітні тощо. Досвід показує, що профілактика, наприклад, серед дітей, більш ефективна, коли вона поєднується з роз'яснювальною роботою з їх батьками.

Засоби масової інформації, урахувавши їх величезну аудиторію, можуть внести істотний вклад у попередження розповсюдження наркотизму.

Використовуючи величезний потенціал ЗМІ, слід проводити заходи профілактики та висвітлення наркоситуації, які направлені на об'єктивне інформування населення про негативні наслідки немедичного вживання наркотичних препаратів.

У зв'язку з тим, що основну масу споживачів наркотиків складає молодь, стратегія повинна включати в себе заходи по попередженню зловживання наркотиків шляхом формування атмосфери негативного ставлення до них у школах, місцях праці молоді, вищих учбових закладах, в місцях проведення вільного часу. Необхідно створити та підтримувати умови, при яких вибір здорового способу життя стає привабливим і доступним [4].

Отже, основною метою загальної профілактики боротьби з наркозмом, яка реалізується органами внутрішніх справ, є підтримка основ здорового способу життя населення. Відповідно, задачами – формування у людей стійкої суспільної думки під лозунгом «Наркотикам – ні», пропаганда здорового способу життя, переконання відмовитись від уживання наркотичних речовин тих громадян, які вже прилучилися до наркотиків. Але, навіть дивлячись на важливість загально-профілактичної діяльності по скороченню попиту на наркотики, реалізація комплексного підходу до вирішення цієї проблеми в Україні на даному етапі розвитку держави неможлива через резонансну роботу суб'єктів, які повинні займатися профілактичною діяльністю наркозиту та недосконалості антинаркотичного законодавства. Сподіваємося, що уряд держави знаходиться на шляху подолання цієї проблеми [5].

Список літератури: 1. Удод А. Чи посадить наркомафія Україну «на голку»? : Бесіда з нач. упр. по боротьбі з незакон. обігом наркотиків МВС України А.П. Удодом // Іменем закону. 1995. 27 січня. 2. Протидія незаконному обороту наркотичних речовин. Навчальний посібник // Московська Академія МВС РФ М., 2000. 3. Романчук А. Наркомафія «важчає» // Голос України. 1997. 9 липня. 4. Наркомафія продовжує наступ, але паражається на міцний опір // Юрид. вісник України. 1997. 23–29 січня. 5. Антинаркотичне законодавство: характеристика Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і перекурсорів» // Юрид. вісник України. 1997. 22–28 травня.

Надійшла до редколегії 09.11.01

І.О. Сандуляк

ДОДАТКОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ: ЗАДАЧА З ДВОМА НЕВІДОМИМИ

Інститут дослідження приходить завжди на допомогу тоді, коли у кримінальній справі у прокурора чи суду виникають сумніви стосовно повноти доказового матеріалу або правильності проведеного дізнання чи судового слідства. Сам факт повернення справи на додаткове розслідування свідчить про істотні упущення та порушення під час слідчого провадження. Так, за даними судової статистики загальними судами України у 1997 р. на додаткове розслідування було повернуто 26 682 справи, у 1998 р. цей показник уже становив 28 604 справи. Незважаючи на те, що у 1999 р. спостерігалася тенденція зменшення, проте так і залишилася значною частка справ, повернених судами для проведення додаткового розслідування, що склала

25 799 кримінальних справ [1]. Отже, за статистичними даними слідчі апарати ОВС України проводять неякісне досудове слідство. Щоб випра-